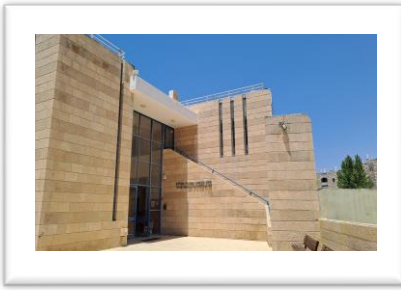

בית כנסת "אדרת אליהו" ע"ש הח' אליהו בן הח' ראובן משה קליין ז"ל

עלי אדרת אליהו

בס"ד, שבת חיי שרה
מברכים חודש כסלו (ר"ח ביום שלישי)
גיליון 245 חשון-כסלו תשפ"ד

בגיליון זה:

בימים ההם בזמן הזה!

רב הקהילה, הרב אסף הר-נוי

שו"ת חנוכה מקוצר

רב הקהילה, הרב אסף הר-נוי

סוכתו של רודריגז

יואל קוטנר

חודש חשון – חודש שהשפתיים

רוחשות בו

יהודה ליבוביץ

ברכות הודאות והודעות

הוועד

בימים ההם בזמן הזה!

כבר למעלה מחודש ימים עברו מאז נפתחה מלחמת "חרבות ברזל", באותה שבת קשה ובלתי נתפסת.

והנה מגיע לו חודש כסלו ומביא עמו את אורם של המכבים, המזכירים לכולנו כי לא כוח הזרוע הוא שמנצח כי אם ניצחון הרוח. המעטים והחלשים ניצחו את הרבים והחזקים, מכיוון שבעוז רוחם ידעו בוודאות את צדקת דרכם ואת חשיבות מלחמתם. הם ידעו בצורה ברורה כי אין דרך אחרת וכי זה או אנחנו או הם, ומכוח כך לחמו בגבורה אדירה אל מול אויב אכזר.

וכך גם אנו בימינו מתפללים ומקווים

להשמדת הרשעה מן העולם, ולתשועה גדולה כימי חנוכה הבאים לקראתנו. נרים עינינו קדימה, נזכר לאחור בתשועות ובמלחמות שעשה ה' לאבותינו בימים ההם, ונתפלל לתשועה ופורקן גדול גם בזמן הזה!

חודש טוב ומבורך ובשורות טובות!

אסף הר-נוי

שו"ת חנוכה מקוצר

הרב אסף הר-נוי - רב הקהילה

ש: מי שגר בבניין גבוהה באחת הקומות העליונות- היכן מדליק?

ת: אמרו חכמים שמקום הנר צריך להיות עד 20 אמה שהם כ-9 מטר. אמנם, היום רבים מתגוררים בקומות גבוהות וכתבו הפוסקים שיכולים להדליק בביתם בחלון הפונה לרה"ר בצורה שבני רשות הרבים יראו את הנר. ההיתר בדבר, למרות שזה למעלה מ-20 אמה- מבוסס על מספר הסברים, ביניהם- שמול אותם בניינים יש בניינים אחרים וממילא העין שולטת בגובה זה, וכן יש שאמרו שמודדים את הגובה מהבית עצמו ולא מהרחוב וממילא זה בגובה של פחות מ-20 אמה ביחס לבני הבית.

ש: מי שאיחר מלבוא לביתו ולא הספיק להדליק נר חנוכה- עד איזה שעה יכול להדליק בברכה?

ת: לכתחילה זמן הדלקת הנרות הוא מ"שתשקע החמה עד שתכלה רגל מן השוק". ובזה יש שני מנהגים עיקריים- יש שמדליקים בשקיעת החמה ממש ויש שמדליקים עם צאת הכוכבים. אולם, אם לא הדליק בזמן זה יכול להדליק "עד שתכלה רגל מן השוק" שהיום הוא זמן מאוחר יותר וכל אחד כפי הרחוב בו הוא גר. מי שחלונו/פתחו פונה לרחוב ראשי- יכול להדליק אפילו בשעה 22:00 מכיוון שדרך בני אדם ללכת ברחובות ראשיים בשעה זו. ומכל מקום, גם מי שאיחר לבוא לביתו בשעת לילה מאוחרת- יכול להדליק בביתו בתנאי שאחד מבני הבית ער ומקיים עבורו את פרסום הנס, ועד לעלות השחר.

ש: מי שהדליק נרות חנוכה ולאחר כמה דקות ראה שהנרות כבו- האם קיים את המצווה? האם עליו להדליק פעם נוספת?

ת: את מצוות ההדלקה מקיימים בהדלקת הנרות ולכן בזמן שמדליקים צריך לראות שיש בהם מספיק שמן לדלוק לפחות חצי שעה וכן שהם נמצאים במקום כזה שרוח מצויה אינה מכבה אותם. מי ששמר על כללים אלו והדליק- קיים את המצווה אפילו אם נכבו הנרות אחרי דקות בודדות, כיוון שבזמן הדלקתו היה מספיק שמן לדלוק. והרוצה יכול לחזור ולהדליקם ותע"ב, אך אין בכך חובה.

ש: האם נשים חייבות בהדלקת נרות חנוכה?

ת: כן. למרות שזוהי מצוות עשה שהזמן גרמה, מ"מ הן חייבות, שאף הן היה להם חלק גדול בנס הזה, כסיפור המפורסם על יהודית. אמנם, אשה שבעלה מדליק בביתה- יוצאת ידי חובה בהדלקה שלו ואינה צריכה להדליק. אבל אשה שאין לה בעל שידליק עבורה חייבת להדליק את הנרות בברכה.

ש: המתארח בחנוכה בבית מלון- היכן ידליק את החנוכיה?

ת: לכתחילה נכון שידליק בחדר המיוחד לו, ויישאר ליד הנרות כחצי שעה כדי שלא תהיה שריפה ח"ו ואחרי כן יכול לכבותם. ואם אסור להדליק בתוך המלון כגון שיש גלאי עשן וכד'- העצה הטובה ביותר שיביא חנוכיית "אקווריום" וידליק אותה במרפסת של החדר שלו הפונה לחדרים אחרים. במקום הזה אין חשש שריפה ואין גלאי עשן ודרך אנשים רבים להדליק שם אש לסיגריה וכד' ולכן אין שם בעיה בהדלקת החנוכיה. ואם גם זה לא מתאפשר יכול בדיעבד להדליק בסמוך לחדר האוכל איפה שהנהלת המלון מקצה מקום להדליק חנוכיאות.

ש: משפחה המתארכת בשבת חנוכה- האם תדליק בבית בו היא מתארכת?

ת: למנהג בני ספרד אין שאלה כיוון שהמהדרין מן המהדרין מדליקים בלאו הכי חנוכיה אחת לכל בני הבית- והוא הדין אם באה משפחה נוספת- מדליקים חנוכיה אחת בלבד. ומכל מקום נכון שהמשפחה שמתארכת תשתתף ותקנה שותפות בנרות של המשפחה המתארכת כגון שתתן שקל לבעל הבית כשותפות על הנרות שמדליקים, או שבעל הבית יקנה להם במתנה חלק מהנר על ידי הגבהתו. **לבני אשכנז** הנוהגים שהמהדרין מן המהדרין מדליקים נר לכל אחד מבני הבית- גם האורחים ידליקו בבית מארחיהם חנוכיה משלהם ויברכו עליה.

ש: ומה לגבי הדלקה בצאת שבת?

ת: אם נשארים לישון שם לילה נוסף(במוצ"ש)- הדין זהה למה שכתבנו לעיל. ואם הם חוזרים לביתם במוצ"ש- יש מחלוקת בדבר. מצד אחד- הם היו כל היום הזה אצל המאחרים ולכן שייכים לבית בו הם התארחו ועליהם להדליק שם, ומצד שני הם חוזרים הערב לביתם וממילא הם צריכים להדליק בבית אליו הם יגיעו. ולכן נראה למעשה- שאם הם ישהו במוצ"ש בבית המארחים זמן רב- ידליקו שם כפי שהדליקו ביום שישי, אלא אם הם מתכוונים לשוב מהרה לביתם- לא ידליקו איפה שהם היו בשבת אלא ייסעו לביתם וידליקו שם הנר בברכה.

ש: האם יש חובה או מצווה לאכול סופגניות בחנוכה?

ת: לא. בכלל אין חובה לעשות סעודות מיוחדות בחנוכה. ובמשנה ברורה האריך לבאר שעיקר המלחמה בחנוכה הייתה מלחמה רוחנית- מחשבתית ולא רק מלחמה גופנית כפי שהיה בימי המן הרשע שרצה להשמיד את הגוף היהודי. לכן המצוות של פורים הם מצוות הקשורות לגוף כמו סעודה ומשתה אך בחנוכה לא נקבעה מצווה של אכילה. אולם, נהגו ישראל לאכול מאכלים מטוגנים בשמן זכר לנס פח השמן, והרוצה לנהוג במנהג זה תבוא עליו ברכה, רק יזהר לשמור על בריאותו שכן מצווה היא גם כן שנאמר "ונשמרתם לנפשותיכם".

סוכתו של רודריגז

יואל קוטנר – ע"פ מאמר של ליבי אסטייר

בשנת 1603, סבסטיאן רודריגז הכלוא בגין העבירה של היותו יהודי בסתר, בנה סוכה.

במהלך תולדות עמנו הארוכות, התגברו היהודים על כל מיני מכשולים כדי לקיים את חג הסוכות. והנה לפנינו מקרה יוצא דופן המבטא אהבת היהודי למצוות סוכה ודבקו לקיימה בכל מחיר. הוא סיפור בניית הסוכה של רודריגז, אחד מיני האנוסים בבית כלא ב-1603 במקסיקו סיטי.

רודריגז נעצר ע"י משטרת האינקוויזיציה בגין העבירה של קיום מצוות היהדות בסתר. עם חג הסוכות ההולך וקרוב הוא החליט לעשות את הבלתי-אשרי – לבנות סוכה בבית הכלא – ועל אפם וחמתם של הסוהרים וסוכני האינקוויזיציה.

נתרה שאלה אחת – כיצד להוציא את הפרויקט אל הפועל?
הסוכה מסמלת את הארעיות של החיים והתהפכות היוצרות כהרף עין. זאת למדו יהודי ספרד בשנת 1391 כשכנופיות פלחים מוסטות התמרדו וקמו על היהודים והרסו כמעט כל קהילה יהודית בספרד. נרצחו אלפי יהודים ורבבות הוטבלו. בכוח לנצרות.

כידוע, המוני "נוצרים חדשים", האנוסים, העמידו פנים של "מאמינים טובים", אך בסתר ליבם הזדהו כיהודים וניהלו אורח חיים יהודי אחרי דלתיים סגורות.

במספר מקומות מועט, לפחות בשנות המאה ה-15 המוקדמות, יכלו האנוסים להראות את הזדהותם כיהודים בגלוי. היו כאלה שהשתתפו בשמחות משפחתיות ואף חגגו ישראל עם בני משפחה ויקרים יהודיים.

הם גם היו עדים למאמצים של הכנסייה להציק ולדכא את האוכלוסייה היהודית ההולכת המתנדללת בתקווה שהעוני וההשפלה ישכנעו את אלה שעדיין הזדהו כיהודים לנטוש את דתם. לכן, הרבה אנוסים שיכלו כ"נוצרים" (אם בשם בלבד) לשמור על מקומות עבודה ועל הון ורכוש ניסו לסייע בידי אחיהם. בבוא חג הסוכות, לדוגמא, נשות אנוסים היו משאילים בדים יקרים ושטיחים לקישוט הסוכות בגטו היהודי. היו שאף השאילו שמלות יקרות ותכשיטים לנשים יהודיות עניות.

במהלך החג ביקרו האנוסים בסוכות אך לחשדנים בגויים, שללו כל קשר בין ביקורים אלה ומצוות החג. לשאלת הספקנים, הם השיבו כי אגב המעבר במקום הבחינו בבקתות אלה שעוררו את סקרנותם. בכניסתם לבקתה הם התכבדו במיני תופינים שהוצעו להם וללא כל קשר לחג.

אנוסים שבכל זאת שאפו לבנות סוכה היו יוצאים לשדות כדי לקיים את המצווה. אם נשאלו לפרש הדבר היו משיבים כי שמעו שהתחזית למזג-אוויר סגרירי והקימו את המבנה להגנה מפניו.

הקשר הגלוי בין הקהילות היהודיות והאנוסים נבלם בשנת 1478, תחילת האינקוויזיציה הספרדית. בן-לילה הוטל איסור גורף על כל מגע עם היהדות והזיכרונות הנעימים של ישיבה בסוכה היו מנת חלקו של העבר.

בארכיב של האינקוויזיציה ניתן לקרוא את עדותה של אלבירה מרטיאז מטולדו אשר בשנת 1509 ניסתה לשכנע את חוקריה שמטרת ביקורה בסוכה "לא הייתה קשור לכל טקס דתי אלא כדי לראות במו עיניה את המבנה". חואנה רודריגז הייתה מתריסה עוד יותר. היא נעצרה ב-1504 והסבירה כי היא זוכרת שהשאילה שטיח וסדין מקושט ליהודי כדי שיוכל להקים סוכה ועשתה זאת "לכבוד היהודים וחוקיהם בתקווה שבזכות זאת אני אינצל".

בסופו של דבר, הבינו האנוסים כי לולאת החנק הולכת ומתהדקת סביב צווארם. השנה הייתה 1492 והמצב הלך מדחי אל דחי. כבר מיואשים, כל היהודים גורשו מספרד והקשר האחרון של האנוסים עם היהדות נותק. ואז באה בשורה: קריסטופר קולומבוס גילה "עולם חדש" שהפיחה תקווה חדשה בליבם של האנוסים. עם החלטת ספרד ליישב את *NUEVA ESPAGNA* (מקסיקו של היום), נדרשו אנשים ליישב את הקולוניה החדשה. האנוסים, להוטים להימלט ממלתעות האינקוויזיציה עזבו את ספרד בהמוניהם. לפי האומדן, עד אמצע המאה ה-15 חיו יותר אנוסים במקסיקו סיטי מאשר קתולים ספרדים.

פקידים קתולים מוטרדים שלחו אגרות מחאה לשלטונות ספרד. בתגובה, הממשל הספרדי נקט שני צעדים: נחקק חוק טהרת הדם אשר בא להגביל את ההגירה למקסיקו ל"נוצרים החדשים" שיכלו להוכיח כי הרקע הנוצרי המשפחתי מתפרס על שלושה דורות; וייסוד האינקוויזיציה המקסיקנית כזרוע של זו בספרד.

למרות סכנת החשיפה כיהודי סתר והמוות בגינה, המשיכו האנוסים להתנהג כיהודים למיטב יכולתם. למשל, בהיעדר לוח עברי, הרבה קהילות חישוב את מועדי החגים לפי המחזור החדשי של הירח. לכן, נחוג חג הסוכות 14-15 ימים אחרי "מולד" חודש ספטמבר. במהלך השנים מצוות ארבע המינים נשכחה, אך מצוות הסוכה החביבה לא נשתכחה. היו כאלה שבנו סוכות בשדות ואלה שמצאו דרך להקים סוכה בסתר.

בחודש דצמבר 1596 נערך האוטו-דה-פה במקסיקו סיטי. 41 מתוך 66 אסירי האינקוויזיציה הואשמו בעוון היותם יהודי-סתר. מהם 22 "הושבו" לחיק הכנסייה, 10 נשרפו למות באופן סמלי מכיוון שברחו על נפשם ממקסיקו בעוד מועד, ותשעה יהודים הועלו על המוקד.

ניתן לשער כי סבסטיאן רודריגז היה בין הנידונים באותו אירוע. ברישומי האינקוויזיציה, שמו של רודריגז ורעייתו קוסטנזה וכן בני משפחה אחרים צונו כאלה שהושבו לכנסייה לאחר שהורשעו ב"שמירת החוק המת של משה". לכאורה, המונח "הושבו לכנסייה" נשמע נטול כל עונש או נקמה. אך למעשה, משמעותו אחת היא: הכנסייה תתיר לך לחיות – כנוצרי – ברם עדיין כבר-עונשין. במקרה של סבסטיאן וקוסטנזה רודריגז עונשם היה כליאה לצמיתות והחרמת כל רכושם.

לא ידוע לנו איך הם חגגו את חג הסוכות בשש שנות מאסרם הראשונות, אך על השנה השביעית קיים תיאור המופיע בספרו של דוד מרטין גיטליץ "הסוד והתרמית: דתם של האנוסים" (אוניברסיטה של ניו-מקסיקו, אפריל 2002). ערב אחד במהלך החג, ביקש רודריגז מסרן בשם לימוס (שהתברר מאוחר יותר כמלשין) להביא לו הרבה ענפים. הלה חזר בליווי 4 אינדיאנים שגויסו להביא ענפי ערבה לכלא. בעזרת קירות של חצר פנימית הפתוחה לשמים רודריגז השלים את הסוכה עם ענפי הערבה וערך שולחנות עליהם הועלו מאכלים שהביאו בני משפחה מבחוץ. לא היה זה חריג כי על משפחות האסירים הוטל הטיפול בהם, לרבות אספקת מזון. ברם, החגיגות של המעמד הייתה בגדר חריגה משגרת הכלא היומיומית. אין להניח כי סוכתו של רודריגז הייתה כשרה במאת האחוזים, אך ע"פ עדותו של אותו לימוס, שמחת יום טוב שררה במקום. הוא מתאר סעודה כיד המלך בליווי מוסיקה ושירה ואווירת צהלה.

השאלה כמובן – איך חגג רודריגז את חג הסוכות מתחת לאף של האינקוויזיציה? ולכן, מפקד הכלא הוזמן לסעודה כאורח של כבוד לחתונה. האם באמת "עבדו" על המפקד? האם קיבל שוחד להעלים עין? האם הוא בעצמו יהודי-סתר או קרוב משפחה של אנוס? אין לדעת.

ברם, כן ידוע כי 400 שנים מאוחר יותר החלטתו של סבסטיאן רודריגז להקים סוכה משמשת דוגמא ומופת לנחישותו של עם ישראל לקיים את מצוות התורה בכל אתר ואתר – אפילו מתחת אפה של האינקוויזיציה הספרדית!

חודש חשוון – חודש שהשפתיים רוחשות בו

יהודה ליבוביץ

קהילה יקרה, לאחר למעלה מחודש במילואים אני רוצה לחלוק איתכם שתי מחשבות שעולים לי בימים הללו.

בשיחות בין חברי הפלוגה שלי במילואים עולה שוב ושוב כוחו המדהים של עם ישראל, עם ישראל התגלה שוב בחודש האחרון בכוח האחדות המדהים שלו, החל מהירתמות למען החיילים בצבא הסדיר ובמילואים בכל מה שהם צריכים וכלה בעזרה מדהימה למפונים מהצפון והדרום, אין ספק שזה זכות וגאווה להיות חלק מהעם הנפלא.

נקודה נוספת היא כוחה של התפילה והיכולת שלה לשנות את המצב מרע לטוב. חודש חשוון הוא תקופת מעבר. שני ימי ראש החודש יוצרים עבורנו את המעבר מימים חמימים לממטרים מקומיים, מתקופת החגים לשגרה. ימים בהם מתוך אווירת החג והתפילות הרמות, עוברים אנו לימי החורף.

במעגל השנה יש רק שני חודשים נטולי מועדים שקבעה התורה או שקבעו חז"ל - אלול וחשוון. ללא מועדים שמחים כחגים וללא מועדים עצובים כצומות. חודשים אלו הם כל כולם הקדמה לחגי תשרי או המשך ההתפעלות מהם וסיכומם.

הרב שלמה קרליבך ז"ל שיום פטירתו חל בחודש חשוון הסביר שאצל החסידים לא קוראים לזה חודש מר חשוון אלא "רם חשוון", והסביר בשם "הצדיקים והרביים" על החשיבות והצורך של חודש כזה ללא חגים.

עניינו הגדול של חודש זה הוא הפנמה של כל האורות שקלטנו בימים הנוראים ובחגי תשרי. הנשמה עדיין מלאה מהם, השפתיים עדיין מרחשות את התפילות "אנא ה' הושיעה נא, אנא ה' הצליחה נא!" על כן נקרא החודש מרחשוון מלשון שהשפתיים עדיין "מרחשות" את התפילות של החודש הקודם.

המקור לכך הוא בספר 'ערוגות הבושם' בשם הבית ישראל, שבתשרי יש השראת השכינה לכל בני ישראל, ואחרי כן מגיע חודש מרחשוון עבורו נשאר לנו כוח מחגי תשרי - רחושי מרחשן שפוותיה - וזה ענין קבלת עול מלכות שמיים אחרי תשרי, שהזמן מסוגל לזה. גם בספר קול מבשר מצוין הסבר לכך שנקרא החודש "מרחשוון", מלשון 'מרחשן שפוותיה'. שאחרי התהילות והתשבחות של הימים הנוראים והחגים, נשאר בפנימיות מה שעוד לא יצא בפועל, וצריך להיות רחושי מרחשן שפוותיה. בני ישראל נבראו לשבח ולהודות לה' יתברך, וזהו 'ושבחך אלקינו מפיו לא ימוש לעולם ועד'.

בנוסף לכך בחודש זה אנו מציינים את יום פטירת רחל אמנו. רחל שהיא "אם כל התפילות" מתפללת ובוכה על בניה שישובו לגבולם. יום זה הוא גם יום הולדתו של הצעיר בשבטי ישראל, בנימין. למביני דבר בנימין הוא סמל של אחדות, וגם היחיד שבשבטים שלא היה באירוע מכירת יוסף.

אין ספק שאנחנו זקוקים בימים הללו ביתר שאת להבטחת הקב"ה לרחל: "וַיֵּשׁ תַּקְוָה לְאַחֲרֵיתָךְ נְאֻם יְהוָה וְשָׁבוּ בָנִים לְגִבְלָם." בתפילה שלמה לשובם המהיר והשלם של כל החטופים לחיק משפחתם ולשובם בשלום של כל חיילי צה"ל ואנשי כוחות הביטחון.

מזל טוב

- מזל טוב ליצחק פרסבורגר לרגל הגיעו לגיל תשעים.
- מזל טוב למשה-משולם ומזל קליין לרגל אירוסי הבן יוחנן עם תהילה רזניק, וכן לרגל הולדת הנכדה, בת לאליהו והדר.
- מזל טוב לחתנים:

חתן תורה: יוסף חזנוביץ

חתן בראשית: אלכסנדר יופה

חתן "כל הנערים": תומר קולנגי

- אנחנו משתתפים בצערה של חברתנו מלי שפירא על פטירת אחותה פנינה ע"ה.
- אנחנו משתתפים בצערה של חברתנו שרה קלנר על פטירת אביה ז"ל.

law.golan@gmail.com
yehuda.lebovich@gmail.com
eliahouk@gmail.com
nirekal@walla.com
yoavshap89@gmail.com

0546691911
0526448094
0545723801
0502017023
0508854785

אריאל גולן
יהודה ליבוביץ'
אליהו משה קליין
ניר קלמנוביץ
יואב שפירא